

IRODALOM.

(1.) SZELLEMY GEYZA: *Az ó-radnai havasok ércztelepei*. Bányászati és Koh. lapok XXXIV. évf. 1901. 46—49 old.

Szerző ezen czim alatt a radnai ércztelemek geológiáját ismerteti. Jónak látja azonban a többi előtte ott járt kutató közleményeinek mellőzésével kijelenteni, hogy értekezésében «nagyjában» dr. PRIMICS GYÖRGY eredményeit követi. A felsorolt képződmények csakugyan mind PRIMICS-nek közelebbről nem idézett (A radnai havasok geol. viszonyai, különös tekintettel a kristályos palákra; a m. tud. akad. math. és term. tud. közleményei XXI. köt.) munkájából vannak átvéve, még a geologiai térkép is PRIMICS-é, sőt még az 5—6. szelvényben is könnyű PRIMICS rajzaira ráismernünk. A 4-ik «ideális» szelvény ellenben, úgy látszik szerző eredeti rajza, de itt elég merész módon egy teljesen különvált, kiemelt krétarögöt félig eocén rétegekre látunk ráborulva. Ez olyan nagymérvű zavarodás mely mindenestre megérdemelte volna, hogy szerző vele kissé közelebbről is foglalkozzék.

Egy pontban azonban sehogy sem lehetünk szerzővel egy nézetben, t. i. abban, hogy ő «bizonyos rendes az andezittal vagy annak breccsiájával szorosán összeforrott ércztelepen» kívül a többi ércztelepet, mely a kristályos mészkő és csillámpala határán, vagy kizárólag a kristályos mészkőben előfordul, «eredeti»-nek nyilvánítja, melyen az eruptív kőzetek feltörése nagyfokú zavarokat idézett elő (l. 48 l. bal. columna 4—5 sor felülről). Ugyanezen lap jobb oldali columnájában, felülről a 7—9 sorban pedig azt mondja, hogy a «(Nándor) tömzsön, mely eredeti ércztelep, tisztán észlelhető az andesit kitörésének hatása» és végre ugyanott lejjebb a 6. kikezdésben. «Mindezen telepek egy eredeti ércztelepnek . . . a részei, melyek a trachit kitörése alkalmával részekre daraboltattak, szét-hányattak» stb.

Ezen idézetekből nyilvánvaló, hogy SZELLEMY GEYZA úr azon véleményben van, miszerint a radnai ércztelepnek azon része, mely a mészkőben kitöltéseket képez, már megvolt az eruptív kőzetek feltörése előtt is, tehát emezeknél régibb. Nem hoz fel azonban semmit, a mi ezen véleményét támogatná.

Ezen sajátságos felfogásával szerző nemcsak POŠEPNY F. régebben kifejtett nézetével (Verh. d. k. k. geol. R. Anstalt 1870, a 19—20. lapon: Die Natur der Erzlagerstätten von Rodna in Siebenbürgen), hanem a trachitos ércztelepeinkre vonatkozó eddigi ismereteinkkel is merő ellenkezésbe jutott. Hiszen mi úgy tudjuk hogy nemcsak Radnán, hanem más hasonló bányahelyeken is az aranyos-ezüstös, ólmos teléreink az eruptív kőzetek feltörését követő postvulkános hatásoknak a szüleményei s ennél fogva az eruptív kőzeteknél határozottan fiatalabbak. A tulajdonképeni sorrend tehát ez: A) Tektonikai processusok szétzúzzák az alaphegységet és ekkor nyomban megindul a mélyen fekvő magmák eruptiója. B) Sulfatára hatás és az ascensió működése (telérek keletkezése).

Végül elmondja a szerző, hogy a radnai bányászatot a kincstár eddig csak

nagy pénzbeli áldozatok árán tudta fentartani, minthogy csak a galenitot dolgozták fel. A vaskéneg és főleg a zinkkéneg használatlanul maradtak; ez utóbbi azért, mert nagy vastartalmánál fogva nem lehetett megolvasztani. Ujabban azonban sikerült a zincumot electrolyzis útján vasmentesen előállítani, mely körülmény ismét ráirányította a bányászati vállalkozás figyelmét az itteni gazdag horgany-ércekre.

SCHAFARZIK FERENCZ.

(2.) SCHMIDT L.: *A máramarosi bányászat fejlődésének története*. Bány. és koh. lapok. XXXIV. köt. 1901. p. 330—335, magyar.

Máramaros vármegye bányatörténetére való visszapillantások, a melyekből kitűnik, hogy a kősó kiaknázása a bronzkorszak homályába nyulik vissza.

SCHAFARZIK F.

(3.) WAHLNER ALADÁR: *Magyarország bánya- és kohóipara 1900. évben*. B. és koh. lapok. XXXIV. köt. Selmezbánya 1901, 4°. 32 old. (Magyarul.)

Szerző egybeállította a magyar bányászat 1900. évi területi gyarapodásának, az újabb berendezéseknek, a munkásviszonyoknak, szerencsétlenségeknek, társpénztárokknak, begyűlt bánya-adónak (741,399·54 korona) és végül a bányászati és kohászati termékeknek pontos statisztikáját. Utóbbiakat a következő számadatok tüntetik föl:

		korona értékben			
Au...	3,270·117 Kg,	10.764,576·37,	1899-hez képest	+	7 %
Ag	20,201·968 „	2.306,172·57,	„	„	— 3·7 „
Cu	1,807·696 q,	260,546·75,	„	„	+ 9·8 „
Pb	21,656·100 „	740,847·64,	„	„	ca. — 15 „
Fe	4.555,554·240 „	35.564,715·34,	„	„	+ 18·1 „
barnaszén	51.282,766 „	34.340,984·41,	„	„	+ 6·1 „
kőszén	14.470,465 „	15.256,108·44,	„	„	+ 7·2 „

Megemlítendő végül, hogy 1900-ban Luh-on (Ungmegye) 231 m. és Felső-Komárnikon (Zemplénmegye) 635 m. mélységben petroléumot nyertek és hogy mindegyik kút naponként 5 hordó nyers olajat ad.

SCHAFARZIK F.

(4.) M. kir. Pénzügyminiszterium. *Adatok a m. kir. kincstári bányászat és azzal rokon ágazatok 1900. évi állapotáról*. Budapest 1901. 4°, p. 1—70. (Magyarul.)

Az előbbi ismertetés kiegészítéseül (melynek számadatai az ország összes termelését fejezik ki) e jelentésből csupán a kősó termelésre vonatkozólag megemlítjük, hogy azt 1900. évben 1.893,630 q mennyiségben és 13.658,406 korona értékben bányászták.

SCHAFARZIK F.

(5.) MERZA KÁROLY: *Máramarosi gipsztelepekről*. Bányász. és kohász. lapok, XXXIV. köt. 1901. 49—52 oldal.

Szerző két gipsztelepet ismertet a máramarosi sóformációból. Egyike ezek-

nek Rónaszéktől ÉK-re fekszik s anyaga annyira tiszta, hogy egészen 99·56% tiszta gipszet tartalmaz. Az eddigi feltárásokból egy 120 m. hosszú, 50 m. széles és 18 m. magas gipsztestre lehet következtetni.

A másik telep, mely lehetőleg még tisztább anyagu mint az előbbi, Akna-Sugatagtól DK-re fekszik, de szálban látható kibuvása kisebb méretű.

Különösnek tűnik fel e cikkben, hogy a szerző ehhez a két becses, de mégis csak egyszerű megfigyeléséhez oly hosszú — inkább tankönyvbe való — általános leírását adja a gipsznek mint ásványnak; határozottan téves pedig szerzőnek ama kijelentése, miszerint hazánkban gipszbányászattal eddig még nem foglalkoznak!?

SCHAFARZIK F.

(6.) OEBBEKE K. und BLANCKENHORN M.: *Bericht über ihre im Herbst 1899 gemeinsam unternommene geologische Reconoscirungsreise in Siebenbürgen*. Verh. u. Mitt. d. siebenb. Vereins f. Naturwissenschaften zu Hermannstadt. L. kötet, 1900. évfolyam. Nagyszeben 1901. 42 oldal (németül).

A két szerző a «Hermannstädter Allg. Sparkassa» és a «Hermannstädter Boden-Creditanstalt» megbizásából több erdélyi, esetleg technikailag is figyelmet érdemlő ásványelőfordulást vizsgált meg a következő eredménnyel:

1. *Felső krétakorú szén*. Ismertetik Kis-Disznód, Szászváros, Déva és Dobra, Vidra és Bárod vidékének geologiai szelvényeit, és leírják ezen képződményekben talált szerves maradványokat. A legutolsó Biharmegyében fekvő előforduláson kívül azonban egyik sem alkalmas a kiaknázásra. Az erdélyi és romániai kréta széntartalmú rétegei mindenütt ugyanazt a szintet foglalják el, még pedig a gosaurétegek turoni része alatt, másrészt pedig a tengeri cenoman fölött. A mennyiben tehát ezen lerakódások a felső cenoman és alsó turon emeletét képviselik, sokkal idősebbek a Bakony, a Wiener-Neustadt melletti «Neue Welt» és a keleti Alpokban a gosauképződmény egyéb előfordulásaiban lévő szénlerakódásoknál, a melyeket legutóbb a Santonienhez és az alsó Campanienhez szoktak számítani.

2. *A Zsilvölgy oligocénkorú szene*. FUCHS T. fejtegetéseivel (1893) szemben, a ki e szenet a miocénhez tartozónak mondta, szerzők a HOFMANN K. által képviselt régebbi nézethez csatlakoznak, mely szerint ezen lerakódások oligocénkorúak.

3. *Adatok a szt ágóthai tőzeg ismeretéhez*. Ezen telep helyenkint 2 m. vastagságot ér el, az eddig vélt kiterjedéssel azonban nem bír. Kora fiatal diluvialis, vagy — a mi valószínűbb — ó-alluvialis.

4. Az erdélyi medence déli részében többé-kevésbé ismert *természetes gázok* (CH_4) kitörésének beható tanulmányozása alapján szerzők ERNSZT A. nézetéhez csatlakozva, ezen a vidéken egy miocén petroleum-zóna létezését nem tartják kizártnak.

5. Felemlítik Resinárnál a *grafit*nak egy kisebb előfordulását, mely tisztátalanságának daczára mégis további kutatásokra ösztökélne.

6. Az oláhpáni *mosó arany*ról megjegyzi, hogy mennyisége a diluvialis lerakódásokban csekély ugyan, de nem tartják valószínűtlennek, hogy földolgo-

zása a mai igen tökéletes mosó- és előkészítési módszerek segítségével mégis kifizetődnek.

7. *Mangánérczek* a déli Kárpátok számos pontján fordulnak ugyan elő, de csekély mennyiségüknél fogva kiaknázásra nem méltók.

8. *Szemcsés mész (márvány)* Resinár és Sebes vidékén fordul elő és a kettő közül az utóbbi a fontosabb.

9. Erdély különböző pontjain előforduló néhány márgára, gipszre és agyagra vonatkozólag is közölnek egyet-mást. SCHAFARZIK F.

(7.) MIECISLAS LIMANOWSKI. *Über neue Fossilfunde im Tátragebirge*. Verh. d. k. k. geol. R.-Anstalt, Wien 1900. 394—395 old.

1890-ben UHLIG V. a bélai barlang torkolata körüli dolomitban középtriaszkorú kövületeket talált, minek kövekeztében ő az e vidéki dolomitokat a kagylómész sectiójába helyezte. Ujabbán pedig LIMANOWSKI M. a Javorzinka völgyben az ezen dolomitok alatt fekvő homokkő rétegcsoport felső részében, melyben vöröses palarétegek is vannak közbetelepülve, a *Myophoria costata*-t fedezte fel, a mely tudvalevőleg a werfeni palának vezérkövülete. Ezen lelet megerősíti egyrészt UHLIG megfigyeléseit, másrészt pedig bizonyítja, hogy a Tátrának perm homokkőve és kagylómész dolomitja közé eső rétegcsoport, mely pala, homokkő és sejtes dolomitokból áll, a werfeni palának æquivalense.

Ezen alsó triaszkoru homokkőben szerző még equisetumokat és kisebb Chirotherium lábnyomokat is talált. Minthogy equisetumokra még az Olczysko völgyi keuper homokkőben, valamint a hasonló nevű havas rhætiai mészkővében is akadt, szerző azon következtetésre jut, hogy a perm előtti Tátrának csak legmagasabb csúcsai emelkedtek ki kisebb szigetek alakjában a triasz tengerből. Ezeket a középső triasz epochában hatalmas mész (dolomit) szirtek környezték, míg a keuper epochában a közeledő tenger egy vörös iszapot ülepitett le, mely a szigeteken diszló equisetum erdőket maga alá temette. Erre a rá következő rhætiai időben még egyszer keletkeztek — bár localisan — korallós mész szirtek, mire azután az alsó liasz tenger ezen szigeteket teljesen elborította, mely a gresteni rétegekben az érdekes Tomanowa florát szolgáltatatta. SCHAFARZIK F.

(8). R. J. SCHUBERT: *Neue Klippen aus dem Trentschiner Comitate*. Verh. d. k. k. geol. Reichsanstalt, Wien 1901 p. 395—97.

A bécsi földtani intézet régibb felvételei nyomán szinezett 8. zona/XX. rovat Ujsoly és Ó-Besztercze jelű 1 : 75,000 méretű lapnak azon részén, mely a Zázrivai szirt és a Kisuca-Újhelytől D-re fekvő nagy mészkőszirt közé esik és a mely eddig mint szirt nélküli terület szerepelt, — sikerült szerzőnek egész sorát az apróbb szirteknek kimutatni, melyek petrographiailag mind UHLIG V. szaruköves mészkőfácieséhez tartoznak. Ezen szaruköves mészkő felső jura-, vagy esetleg neokomkorú, a mi azonban közelebbről el nem döntött. A szirtek köpenyét sárga és vörös puchói márga, krétakorú és harmadkori homokkővek alkotják.

SCHAFARZIK FERENCZ.